

Fot. Urszula Szybowska

Filia Biblioteki Politechniki Gdańskiej na Wydziale Inżynierii Lądowej i Środowiska – historia i dzień dzisiejszy (1945–2023)

Urszula Szybowska
Biblioteka PG

Filia Biblioteki Politechniki Gdańskiej na Wydziale Inżynierii Lądowej i Środowiska powstała w 2013 roku. Taka właśnie data figuruje w dokumentacji elektronicznej zachowanej w archiwalnych plikach filii. Filia mieści się w Gmachu Głównym PG, w pomieszczeniach o numerach 3 i 4, na tak zwanym niskim parterze.

Z tutejszych okien rozpościera się urokliwy krajobraz przedpolitechnicznych ogrodów, z przepięknym poletkiem hortensji bujnie kwitnących przez okres lata po wczesne jesienne chłody. Wnętrze filii zajmują dwa pomieszczenia: czytelnia z tzw. wolnym dostępem do książek i czasopism oraz magazyn, do którego czytelnicy wchodzić z rzadka.

We wcześniejszym okresie, zasadniczo przed latami 90. XX wieku, kiedy to wydziałowe biblioteki weszły w skład struktury organizacyjnej Biblioteki PG, oddzielając się od swoich nominalnych wydziałów – zbiory biblioteczne na Politechnice Gdańskiej zawierały rzecz jasna materiały z zakresu szeroko pojętej inżynierii lądowej i środowiska – nie były one jednak scentralizowane. Rozproszone książki i czasopisma rozlokowane były po wydziałowych katedrach. Lista nazw dawnych katedr rzezczonego wydziału obejmowała: Katedrę Budownictwa Morskie-

go, Budownictwa Wodnego, Dróg Wodnych, Fundamentowania, Geologii, Geodezji, Gruntoznawstwa, Hydrauliki i Hydrologii, Hydrotechniki, Wodociągów i Kanalizacji, Melioracji Wodnych. Nazwy te zostały odtworzone na podstawie zachowanego bibliotecznego dokumentu wewnętrznego w postaci druku o nazwie *Zestawienie oznaczeń literowych i ich odpowiedników stosowanych w Filii nr 8 BG PG (księgozbiór do 1997 roku)*. Współcześnie (2023 r.) WILiŚ podzielony jest na 10 katedr: Katedrę Budownictwa i Inżynierii Materiałowej, Geodezji, Geotechniki i Inżynierii Wodnej, Inżynierii Transportowej, Inżynierii Sanitarnej, Konstrukcji Inżynierskich, Mechaniki Budowli, Technologii w Inżynierii Środowiska, Wytrzymałości Materiałów oraz Katedrę Inżynierii Budowlanej.

Wydziałom i katedrom Politechniki Gdańskiej w różnych okresach nadawano odmienne nazwy oficjalne. Wydział Inżynierii Lądowej,

powołany do życia w 1945 roku, siedem lat później został podzielony na dwie jednostki, tj. Wydział Budownictwa Wodnego oraz Wydział Inżynierii Lądowej, które zachowały swoje nazwy do 1969 roku. W kolejnych okresach pomiędzy rokiem 1969 a rokiem 2004 nazwy obu wydziałów były modyfikowane. Wydział Budownictwa Wodnego nazywany był Instytutem Hydrotechniki w ramach Wydziału Budownictwa i Architektury (1969–1971), Instytutem Hydrotechniki na prawach wydziału (1971–1982), Wydziałem Hydrotechniki (1982–1995), Wydziałem Inżynierii Środowiska (1995–1999) oraz Wydziałem Budownictwa Wodnego i Inżynierii Środowiska (1999–2004). Z kolei formalna nomenklatura Wydziału Inżynierii Lądowej od roku 1969 przedstawiała się następująco: Wydział Budownictwa i Architektury (1969–1971), Instytut Budownictwa Lądowego (1971–1975) Wydział Budownictwa Lądowego (1975–1999), i Wydział Inżynierii Lądowej (1999–2004). W 2004 roku Wydział Budownictwa Wodnego i Inżynierii Środowiska oraz Wydział Inżynierii Lądowej zostały połączone w istniejący do dziś Wydział Inżynierii Lądowej i Środowiska.

Dawne nazewnictwo wydziałów, a w szczególności katedr, pokazuje, w jakim zakresie prowadzona była dawniej działalność badawczo-dydaktyczna na gdańskiej uczelni technicznej w ramach dyscypliny określanej współcześnie terminem „inżynierii lądowej, geodezji i transportu”.

Już najprawdopodobniej na przełomie lat 70. i 80. XX wieku następował proces stopniowego scalania księgozbiorów katedralnych, finalnie doprowadzając do utworzenia dwóch bibliotek wydziałowych, na ówczesnym Wydziale Budownictwa Lądowego i Wydziale Budownictwa Wodnego Politechniki Gdańskiej, czyli bibliotecznych filii nr 7 i 8. W 2013 roku odbyło się połączenie zbiorów obu filii i utworzono jedną filię Biblioteki PG na WILiŚ, łączącą zasoby książkowe i czasopiśmiennicze „siódemki” i „ósemki”. W opisywanym okresie (1945–2023) stanowisko dyrektora Biblioteki obejmowali: dr Roman Molski (1945–1946), mgr Alfred Rachalski (1946–1950), dr Marian Des Loges (1950–1957), mgr Barbara Mielcarzewicz (1957–1973), mgr Mirosław Komendecki (1973–1982?), mgr Janina Ligman (1982–2000), inż. Bożena Hakuć (2000–2016) i dr Anna Wałek (2017–2023). Od 2023 roku funkcję dyrektora Biblioteki PG pełni dr Anna Dąbrowska.

W niniejszym artykule dokonano próby rekonstrukcji historii filii Biblioteki PG na Wydziale Inżynierii Lądowej i Środowiska Politechniki Gdańskiej w latach 1945–2023. Autorka konsultowała treści zawarte w tekście m.in. z Barbarą Ząbczyk-Chmielewską, Iwoną Białkowską, Teresą Agopsowicz, Aleksandrą Tkaczuk i Marzeną Lachowską.

Powtórka z historii

Lata 1945–1969

Pierwsze księgozbiory istniejące najprawdopodobniej już od końca lat 40. XX wieku na Wydziale Inżynierii Lądowej i Wodnej PG (podzielonym od 1952 roku na dwa wydziały – Budownictwa Wodnego i Budownictwa Lądowego) funkcjonowały w ramach odrębnych bibliotek katedralnych w wydziałowej strukturze, a nie w strukturze Biblioteki PG. Biblioteka, formalnie działająca od 1945 roku, dopiero w istocie dwa lata później rozpoczęła gromadzenie zbiorów drogą zakupów lub „bonów książkowych” UNESCO – księgozbiór polski nabywany był w formie darów. Zaraz po II wojnie światowej, ze względu na brak m.in. infrastruktury w postaci pomieszczeń, sprzętu i kadry, rozbudowa księgozbioru była niemożliwa, a tworzenie filii politechnicznej biblioteki, która dopiero zaczynała tworzyć swoje struktury, nierealne.

Lata 1970–1995

Z czasem rozproszone po katedrach zbiory książkowe zostały scalone – powstały dwie tzw. biblioteki wydziałowe, na Wydziale Budownictwa Wodnego (później Wydziale Hydrotechniki) i Wydziale Budownictwa Lądowego, co najprawdopodobniej nastąpiło już w latach 70. XX wieku. Datowanie zostało częściowo oparte na *Ankiecie o bibliotekach/ośrodkach informacji* (2002) wypełnionej przez pracownika filii Biblioteki Głównej PG nr 8 na Wydziale Budownictwa Wodnego i Inżynierii Środowiska zachowanej w teczce z dokumentami ze spisu zdawczo-odbiorczego akt Archiwum Politechniki Gdańskiej o numerze 2761. Działania te odzwierciedlały wizję rozwoju Biblioteki Politechniki Gdańskiej stworzoną przez jej dyrektorkę, mgr Barbarę Mielcarzewicz, jeszcze zapewne pod koniec lat 60. Plan rozwoju przewidywał zmniejszenie liczby bibliotek katedralnych na Politechnice Gdańskiej i tworzenie bibliotek instytutowych, a to z kolei definiowane było w planie rozwoju

Fot. Urszula Szybowska

dyr. Mielcarzewicz jako etap przejściowy do zorganizowania filii Biblioteki Głównej na wydziałach uczelni [6, s. 184].

Zachowane Rejestry Biblioteki Wydziału Hydrotechniki pokazują zasoby książkowe z lat 70. Zapisy te świadczą o istnieniu w tym okresie „biblioteki wydziałowej” na „Hydro”. Natomiast *Informator. Politechnika Gdańska. Skład osobowy 1978–1979* (zob. [2, s. 105]) wymienia wprost Bibliotekę Wydziałową na Wydziale Budownictwa Lądowego w tytułowych latach [obsadę Biblioteki na Wydziale Budownictwa Lądowego (1978–1979) stanowił dwuosobowy zespół, w skład którego wchodziły st. bibliotekarz Brygida Baranowska-Malicka i bibliotekarz Helena Różalska]. Także *Księgi Inwentarzowe Wydziału Budownictwa Lądowego*, które zachowały się, podobnie jak wyżej wymienione rejestry, w Sekcji Gromadzenia i Opracowania Zbiorów Tradycyjnych Biblioteki PG, zawierają wpisy nabytków książkowych z lat 70. W kolejnych latach, choć niekonsekwentnie, pojawiają się wpisy dotyczące Biblioteki Wydziałowej na „Lądówce” (zob. [3, s. 102]; w latach 1983–1984 obsada Biblioteki na Wydziale Budownictwa Lądowego: st. bibliotekarz Anna Kotowicz; bibliotekarz Małgorzata Cybelska). Wydane w 1981 roku *Sprawozdanie z działalności Politechniki Gdańskiej za rok 1980* opracowane przez Biuro Rektora – Zespół ds. Rozwoju i Organizacji pod kierunkiem mgr inż. Iwony Zysnarskiej wspomina istnienie „sekcji bibliotek instytutowych i wydziałowych”, która sprawować miała nadzór merytoryczny nad księgozbiorami uczelnianymi. Warto nadmienić, że do scalania rozproszonych księgozbiorów katedr innych wydziałów Biblioteka PG przystąpiła znacznie wcześniej, bo już w 1955 roku, organizując trzy filie: na Wydziale Chemicznym, na

Wydziale Elektroniki oraz Międzywydziałową Filię Matematyczno-Fizyczną.

Aż do przełomu lat 70. i 80. nie przewidziano w strukturze organizacyjnej miejsca dla „Czytelni [Filii] Instytutu Hydrotechniki” ani „Czytelni [Filii] Wydziału Budownictwa Lądowego”. Czytamy w *Sprawozdaniu z działalności Politechniki Gdańskiej za rok 1980* [11], że jeśli chodzi o udostępnianie zbiorów, to istniały tylko: Czytelnia Ogólna, Czytelnia Czasopism, Oddział Informacji Naukowej, Sekcja Zbiorów Specjalnych, Czytelnia Wydziału Chemii, Czytelnia Wydziału Elektroniki, Czytelnia Wydziału Fizyki oraz Czytelnia Międzyinstytutowego Ośrodka Informacji Naukowo-Technicznej. Wspomniane sprawozdanie odnotowuje akcję rozpoczęcia scalania zbiorów w Bibliotece Wydziałowej Budownictwa Lądowego [11, s. 51]. O akcji rozpoczęcia scalania zbiorów katedralnych w Bibliotece Instytutu Hydrotechniki rozpoczętej także na początku lat 80. dowiadujemy się z bezpośrednich relacji pracowników. Biblioteki wydziałowe – „Lądowa” i „Hydro” – służyły więc swym użytkownikom w ramach struktury wydziałów od mniej więcej lat 70. do połowy lat 90. [10, s. 35].

Lata 1996–2011

W latach 90. (1996/1997) obie wyżej wspomniane biblioteki wydziałowe weszły w skład struktury organizacyjnej Biblioteki PG. Z czasem, do końca lat 90. przekształciły się one w dwie filie [9, s. 107]: filię nr 7 (zawierającą zasoby dawnej Biblioteki na Wydziale Budownictwa Lądowego, później Wydział Inżynierii Lądowej) oraz filię nr 8 (zawierającą zbiory dawnych katedr Wydziału Hydrotechniki, później przemianowanego na kolejno Wydział Inżynierii Środowiska i Wydział Budownictwa Wodnego i Inżynierii Środowiska). Przez pewien czas obie filie nosiły jednobrzmiącą nazwę „Filia WILiŚ” (Wydziału Inżynierii Lądowej i Środowiska), były jednak usytuowane w dwóch różnych lokalizacjach (Gmach WILiŚ pok. 407 oraz Gmach Główny PG, pok. 71) i miały odrębne księgozbiory [4, s. 130].

Lata 2012/2013–2023

W roku akademickim 2012/2013 została uruchomiona biblioteczna filia na Wydziale Inżynierii Lądowej i Środowiska (WILiŚ) scalającą zbiory filii nr 7 i 8, jak dowiadujemy się z biuletynu Wydziału Inżynierii Lądowej i Środowiska Politechniki Gdańskiej *Informator dla studen-*

tów I roku 2017/2018. *Studenci studentom* [13, s. 16]. Zasoby Filii WILiŚ zostały podzielone na dwie kolekcje – książkową i czasopiśmienniczą. Obie zawierają zasoby z zakresu nauk reprezentowanych na Wydziale Inżynierii Lądowej i Środowiska Politechniki Gdańskiej. Wszystkie zbiory – książki i czasopisma – ulokowane są w dwóch pomieszczeniach filii, czytelnianym i magazynowym. Kolekcja książkowa ustawiona jest w układzie działowym, którego porządek opiera się na 18 działach, w skład których wchodzi: 1. Źródła ogólne, 2. Chemia. Fizyka. Matematyka, 3. Mechanika płynów i hydraulika, 4. Mechanika i teoria konstrukcji, 5. Budownictwo ogólne, 6. Budownictwo wodne i morskie, 7. Geotechnika, 8. Geodezja. Kartografia. Fotogrametria. Teledetekcja. Kataster, 9. Infrastruktura transportowa, 10. Inżynieria i ochrona środowiska, 11. Konstrukcje budowlane, 12. Gleboznawstwo. Melioracje. Ochrona przeciwpowodziowa, 13. Nauki o ziemi, 14. Materiały budowlane, 15. Organizacja i zarządzanie w budownictwie, 16. Transport, 17. Zagadnienia interdyscyplinarne, 18. Zeszyty Naukowe PG i innych uczelni. Zbiór czasopism w Filii WILiŚ zawiera periodyki fachowe bieżące i retrospektywne, jak również zeszyty naukowe, ustawione w porządku alfabetycznym. Wszystkie zbiory zlokalizowane w części czytelnianej filii dostępne są w otwartym dostępie dla czytelników. Użytkownicy mogą korzystać z księgozbioru na miejscu lub wypożyczać książki na zewnątrz. Korzystanie z czasopism – czytanie i skanowanie – możliwe jest na miejscu w czytelnii. Filia na WILiŚ ponadto pośredniczy w dostępie do dziedzinowych zasobów elektronicznych – do ich wyszukiwania służy multiwyszukiwarka na stronie internetowej Biblioteki Politechniki Gdańskiej. Filia oferuje 15 miejsc do pracy indywidualnej lub zespołowej, 5 stanowisk komputerowych z dostępem do Internetu oraz 3 urządzenia reprograficzne (skaner, drukarkę oraz urządzenie wielofunkcyjne). Bibliotekarze zapewniają wsparcie w zakresie gromadzenia literatury, indywidualne i grupowe szkolenia biblioteczne, nazywane „po dawnemu” przysposobieniem bibliotecznym lub „po nowemu” – edukacją informacyjną i źródłową. Dzięki działalności szkoleniowej bibliotekarze przygotowują polskich oraz zagranicznych studentów do korzystania z systemu biblioteczno-informacyjnego Politechniki Gdańskiej i usług oferowanych przez Bibliotekę PG, a także do samodzielnego wyszukiwania

informacji i literatury niezbędnej do optymalnego realizowania toku studiów.

Podsumowanie

Księgozbiory dawnych katedr wydziałowych Politechniki Gdańskiej od początku były tworzone jako integralna część warsztatu pracy naukowej i dydaktycznej. Biblioteka jest warsztatem pracy studenta, dydaktyka i naukowca – taką też rolę spełnia obecnie filia Biblioteki PG na Wydziale Inżynierii Lądowej i Środowiska, wiele zawdzięczając doświadczeniom i rozwiązaniom przekazanym przez wcześniejsze pokolenia pracowników zarówno bibliotek katedralnych, wydziałowych, jak i tych funkcjonujących już w ramach organizacyjnej struktury Biblioteki Politechniki Gdańskiej. Skomplikowane losy bibliotek wspomnianych w tekście wydziałów są po części odbiciem kolejnych losów i przekształceń Wydziału Inżynierii Lądowej powołanego do życia w 1945 roku i przechodzącego przez kolejne lata liczne zmiany struktury organizacyjnej oraz nazw. Na koniec przedstawiono uproszczony chronologiczny zapis najważniejszych etapów procesu kształtowania i zarządzania zbiorami książkowymi i czasopiśmiennymi z zakresu szeroko pojętej inżynierii lądowej i środowiska w latach 1945–2023 na Politechnice Gdańskiej:

- 1945–1969 – istnienie księgozbiorów rozproszonych po katedrach Wydziału Inżynierii Lądowej, podzielonego od 1952 roku na dwa wydziały – Budownictwa Wodnego i Inżynierii Lądowej;
- 1970–1995 – scalenie katedralnych księgozbiorów poprzez utworzenie dwóch bibliotek wydziałowych – Biblioteki na Wydziale Budownictwa Wodnego (później Wydział Hydrotechniki) oraz Biblioteki na Wydziale Budownictwa Lądowego;
- 1996–2012 – wejście obu wydziałowych bibliotek w skład struktury organizacyjnej Biblioteki PG poprzez utworzenie dwóch filii bibliotecznych: nr 7 (zawierającej zasoby Biblioteki na Wydziale Budownictwa Lądowego, później Wydział Inżynierii Lądowej) i nr 8 (zawierającej zbiory Biblioteki na Wydziale Hydrotechniki, później kolejno Wydział Inżynierii Środowiska i Wydział Budownictwa Wodnego i Inżynierii Środowiska);
- 2013 – uruchomienie filii Biblioteki PG na Wydziale Inżynierii Lądowej i Środowiska. Choć biblioteki akademickie, których częścią

Fot. Urszula Szybowska

są właśnie poszczególne filie i czytelnie, wciąż redefiniują swoje usługi i kanały komunikacji z użytkownikami (od tradycyjnych usług bibliotecznych po usługi online, chmurowe i inne), to mają one nadal potencjał, by być centrami dostępu do współczesnej wiedzy, w przypadku politechnik zasadniczo, choć nie jedynie, do wiedzy technicznej. Interesująca wydaje się kwestia, w jaki sposób ten potencjał bibliotek i ich kapitał intelektualny jest wykorzystywany.

Najciekawsze obiekty w kolekcji obecnej Filii Biblioteki PG na WILiŚ:

- Rocznik Hydrologiczny Wód Powierzchniowych. Dorzecze Wisły i Rzeki Przymorza na Wschód od Wisły. Państwowy Instytut Hydrologiczno-Meteorologiczny, Warszawa 1961–1983.
- Rocznik Hydrograficzny. Wisła i Rzeki Przymorza na Wschód od Wisły. Państwowy Instytut Hydrologiczno-Meteorologiczny, Warszawa 1945–1960.

Ciekawostki:

- W filii na WILiŚ mieściła się w latach 70. XX wieku stołówka o wdzięcznej nazwie Chlewik.
- Pierwszy komputer pojawił się w filii na Wydziale Budownictwa Lądowego w czerwcu 1995 roku wg dokumentu *Komputeryzacja Biblioteki Głównej Politechniki Gdańskiej. Stan obecny i perspektywy rozwoju. Materiały na posiedzenie Senatu Politechniki Gdańskiej w dniu 29.11.1995 r.* [Archiwum PG, karton 1/2].
- Pomysł artykułu: Anna Kowalska, kierowniczka Sekcji Obsługi Czytelnika Biblioteki PG w okresie 2019/2020.

Pracownicy:

- M.in.: Aleksandra Mięśówna-Modrzewska (Żak), Teresa Agopsowicz, Anna Kotowicz,

Małgorzata Cybelska, Brygida Baranowska-Malicka, Helena Różalska, Marzena Lachowska, Maja Kossowska, Iwona Cywińska-Suska, Maria Kamińska, Jacek Sikora, Anna Kowalska, Sylwia Baranowska, Iwona Białkowska, Urszula Szybowska.

Bibliografia

1. Des Loges M., *Biblioteka Gdańska*, [w:] M. Des Loges (red.), *Politechnika Gdańska 1945–1955. Księga pamiątkowa*. PWN, Warszawa 1958.
2. *Informator. Politechnika Gdańska. Skład osobowy 1978–1979*. Politechnika Gdańska, Gdańsk 1979.
3. *Informator Politechniki Gdańskiej. Skład osobowy 1983–1984*. Politechnika Gdańska, Gdańsk 1984.
4. *Informator Politechniki Gdańskiej. Rok 2007/2008*. Stan na 15 maja 2007. Politechnika Gdańska, Gdańsk, 2008.
5. *Księgi Inwentarzowe Wydziału Budownictwa Lądowego, lata 70.* (zachowane w Sekcji Gromadzenia i Opracowania Zbiorów Tradycyjnych Biblioteki PG).
6. Mielcarzewicz B., *Biblioteka Główna*, [w:] W. Balcerski (red.), *Politechnika Gdańska 1945–1970. Księga pamiątkowa*. Politechnika Gdańska, Gdańsk 1970.
7. Balcerski W. (red.), *Politechnika Gdańska 1945–1970. Księga pamiątkowa*. Politechnika Gdańska, Gdańsk 1970.
8. *Rejestry Biblioteki Wydziału Hydrotechniki, lata 70.* (spisy nieewidencjonowane, zachowane z Sekcji Gromadzenia i Opracowania Zbiorów Tradycyjnych Biblioteki PG).
9. *Skład osobowy Biblioteki Politechniki Gdańskiej, stan na 31 maja 2001 r.* Politechnika Gdańska, Gdańsk 2001.
10. *Skład osobowy Politechniki Gdańskiej. Stan na dzień 1 września 1996 r.* Politechnika Gdańska, Gdańsk 1996.
11. *Sprawozdanie z działalności Politechniki Gdańskiej za rok 1980 opracowane przez Biuro Rektora – Zespół ds. Rozwoju i Organizacji pod kierunkiem mgr inż. Iwony Zysnarskiej*. Politechnika Gdańska, Gdańsk 1981.
12. Szybowska U., Stankevic M., Hodyl D., *The role of academic library's intellectual capital – Gdańsk Tech Library Circulation Services case. Rola kapitału intelektualnego biblioteki akademickiej na przykładzie doświadczeń Sekcji Obsługi Czytelnika Biblioteki Politechniki Gdańskiej*, preprint, przewidziany do druku w „Zarządzanie Biblioteką/ Library Management” 2023.
13. Wydział Inżynierii Lądowej i Środowiska Politechniki Gdańskiej, *Informator dla studentów I roku 2017/2018. Studenci studentom*, online: <https://wilis.pg.edu.pl/documents/10683/119ea910-4cc6-4e97-bd90-f7c3cd7c9704>.

■ ursszybo@pg.edu.pl

